

17.81x34.27	31	עמוד 92	ידיעות הנגב	15/02/2013	35771819-1
אופיר ביכורים הוצאה לאו - 28680					

להחזיר את הניצוץ לעיניים

למורים יש אשליה שלפיה "אני לימדתי - התלמיד הבין" • כך טוענת ד"ר גילה קאופמן, מרצה לחינוך במכללת קיי בבאר שבע, בספרה החדש 'בנתיבי הלמידה המודעת', בו היא מציעה דרכים להעלות את איכות הלמידה ואת הישגים הלימודיים במערכת החינוך • תלמידי הנגב, לטענתה, יותר מתלמידי המרכז, זקוקים למערכת חינוך טובה שתאפשר להם להתפתח ולהתקדם

עודד ברמאיר × צילום: הרצל יוסף ×

 ד"ר גילה קאופמן (60), מורה ומחנכת בעברה הרחוק, מרצה לחינוך במכללת האקדמית לחיינוך ע"ש קיי בבאר שבע ועוסקת בקידום תהליכי למידה עם צוותים חינוכיים בעברה הקרוב יותר ובהווה, החליטה להנגיש את הידע הרב שצברה במהלך השנים, והוציאה באיחורונה ספר שהוא מדריך עיוני ומעשי לתהליכי למידה והוראה, זאת מתוך כוונה עצומה להוביל לשינוי במערכת החינוך בארץ בכלל ובנגב בפרט. "כדי לחנך לומר איכותי", מציינת ד"ר קאופמן, תושבת באר שבע, אם לשניים וסבתא לנכדה, "נדרש מורה שמתקיים בו שילוב של ידע וגישה חינוכית. מורים על הוראה שמנותקת מלמידה. זה באג מחשבת. לא יורדים לשורש הבעיה, וזה חבל. יש המון זיוף ברמה ההצהרתית. כולם אומרים שההשקעה בחינוך חשובה, אולם ברמת הביצוע, ברמת המעשה, לא קורה כלום. לא מתמודדים עם השאלה מהי למידה משמעותית שמתרחשת בין מורה לתלמיד. זוהי מערכת יחסים שמתחילה בשעה שמונה בבוקר ומתרחשת במשך שעות על בסיס יומי".

להתיישב ולכתוב את ספרה. "אני מודעת לכך שאת הספר הראשון שלי כתבתי בגיל מאוחר יחסית, אחרי שגידלתי ילדים ומשפחה", היא מודה, "זה לקח הרבה מאוד זמן. הצטבר אצלי הרבה חומר עיוני ותיאורטי, אבל אמרתי לעצמי שאני צריכה להפוך את זה לחומר שיהיה בגובה העיניים של האנשים שעוסקים בתחום הזה, שהכלים והטיפים שאני נותנת למורים, לסטודנטים להוראה, למנהלים ולמכשירי מורים יהיו ברי יישום. איסוף החומרים והחיבור בין הפרקטיקה והתיאוריה לקח לי המון זמן". הספר - "בנתיבי הלמידה המודעת" - הוא מדריך עיוני ומעשי לתהליכי למידה

והוראה שיצא לאור בהוצאת אופיר בייכורים. בספרה, שעליו שקדה לא פחות משמונה שנים, מנפצת ד"ר קאופמן את האשליה של המורים, כדבריה, שלפיה "אני לימדתי, משמע התלמידים הבינו", ומראה כיצד ניתן להעלות את איכות הלמידה ואת הישגים הלימודיים במערכת החינוך בעידן הידע. "האשליה שאני לימדתי - התלמידים הבינו" קיימת בכל הארץ, לא רק בנגב, מציינת ד"ר קאופמן, "מורה מעביר שיעור בכיתה ויוצא בתום השיעור בתחושה שאם התלמידים הנהנו בראשם כאילו הם מבינים את החומר הנלמד, הרי שהוא עשה את מלאכתו נאמנה, והתסכול הוא עצום כאשר ימים אחרים לאחר מכן מתחוויר לו, לאכזבתו, שהתלמידים לא הבינו את החומר. בעשורים האחרונים התחוללה מהפכת ידע בנושא הלמידה האנושית. כיום יש בידינו ידע מחקרי עשיר ומסועף בתחומי הלמידה וההוראה, אולם רובנו נעצר, למרבה התסכול, על סף דלת הכיתה, כך שאין לנו השפעה ממשית על הלמידה הבית ספרית. יוצא אפוא, שהחוליה הבסיסית המשמעותית ביותר במערכת החינוך, המפגש בין מורה לתלמיד, אינה משתכללת בסיוע ידע עדכני וראוי".

"התשתית של הלמידה היא רגשית. צריך לגרום לילד שיהיה שמח לבוא לבית הספר. כשתיתן לילד תחושה שהוא שייך וכשהוא יקבל משוב על ביצועיו - אז יחול השינוי"

נדרש שינוי
לא סוד הוא שהשיגי התלמידים באזור הנגב נמוכים באופן משמעותי מאלה של עמיתיהם במרכז הארץ. גם בתחום החינוך, למרות כל ההצהרות בנוסח 'העתידי טמון בחינוך ילדינו', הפריפריה בכלל ואזור הנגב בפרט נמצאים מאחור.

ספר ביכורים
במשך 25 שנה עסקה קאופמן בפעילות אינטנסיבית של פיתוח צוותים מקצועיים בבתי ספר ובקרב אנשי פדגוגיה. בסוף כל סדנה, היא מספרת, שאלו אותה המשתתפים היכן ניתן למצוא בכתובים את כל מה שהיא מעבירה להם. קאופמן הרגישה שיש דרישה מהשטח, והחליטה

27.59x34.83	32	עמוד 92	ידיעות הנגב	15/02/2013	35771829-2
אופיר ביכורים הוצאה לאו - 28680					

"אזור הנגב כולל אוכלוסייה שברובה היא במצב חברתי כלכלי לא גבוה. במציאות הזו הם צריכים את מערכת החינוך יותר מאשר באזורים אחרים, שבהם ההורים יכולים לפצות את ילדיהם על מה שמערכת החינוך אינה מעניקה"

ד"ר גילה קאופמן. "ההוראה מנותקת מהלמידה"

22.73x33.92	33	92	עמוד	ידיעות הנגב	15/02/2013	35771836-0
אופיר ביכורים הוצאה לאו - 28680						

ד"ר קאופמן. צריך ללמד את התלמיד לחשוב

עירוניות, מתנחלות ועולות חדשות. "שם", היא מדגישה, "יישמת הלכה למעשה את שיטת הלמידה המודעת שאותה פיתחתי בעבודת הדוקטורט שלי, שיטה המקנה כלים להתמקצעות, התפתחות אישית וחיסון רגשי הנדרש לצורך תיחזוק מאמץ מנטלי לאורך זמן. זה סוג המאמץ שבו מתנסים במערכת החינוך. זו היתה עבודי חוויה מכוונת עם השלכות ארוכות טווח".

הישגי התלמידים כיום, כפי שמדגישת, הם לא כאלו שניתן להתגאות בהם.

"הם ממש לא להיט, גם לא נושא לגאווה. צריך לאור זאת ליישם את נושא הלמידה הטובה ולנקוט גישה ביצועית. צריך להגיע להוראה ספציפית שתהיה מותאמת לצרכיו של התלמיד במחזורי הלימוד. לא יכול להיות מצב שההוראה תהיה מנותקת מהלמידה. זה קטלני בכל הארץ, ופה זה קטלני יותר בשל המציאות הסוציאקונומית בנגב. אין כאן מערכת מפצה כמו באזורים אחרים. הגורמים הסביבתיים נותנים כאן את אותותיהם".

יש לך איזו נוסחה לפתרון הסוגיה הזו?

"צריך לעבוד עם המורים בצורה יותר אינטנסיבית על תפיסות הלמ"י, דהיינו, איך ללמד את התלמיד על פי צרכיו ועל פי יכולת ההבנה שלו. זה הכי בסיסי, ומרוב שזה בסיסי זה נשמע כל כך טריוויאלי, ודבר לא נעשה".

במיוחד את תולדה את האחריות לכך? "הייתי רוצה שבמשרד החינוך תהיה יותר מודעות לנושא הלמידה הטובה, לשים את הלמידה על סדר היום ולתת למורה כלים לעבודה החינוכית שלו. בכיוונים מסוימים יש אשליה של תפיסה קודמת המערכת. יש צמא לידע בקרב מנהלי בתי הספר, יש מודעות לכך ורצון לשפר ולשנות, אבל הם עדיין בדים כתנאים בלתי אפשריים. לצערי, דברים לא מתבצעים. אי שם, בקרב מקבלי ההחלטות, צריכים לעשות שינוי. צריכים לחשוב יותר על המטרות ופחות על האמצעים. ללמד כיתה כך שהתלמיד יקשיב, זה לא בהכרח עניין של תקציב".

בשעתו הוצעו פיתויים כספיים לכוונת הוראה על מנת שירדמו לאזור הנגב, אולם לא הייתה היענות. ד"ר קאופמן תולה זאת בגורמים סביבתיים, שלפיהם אנשים מעדיפים לגור באזור המרכז ולא ששים להגיע לנגב. "כשאני הוכשרתי להוראה לפני עשרות שנים", היא מספרת, "מקצוע ההוראה היה עדיין מקצוע להתגאות בו. היום זה אחרת. מאוד חורה לי איך מתנהלת היום מערכת הלמידה. זה קשור גם בגישה הציבורית כלפי כוחות ההוראה. הגישה כלפי מורים היא שיפוטית ומתנשאת. למורים קשה לעבוד ולהתפתח כשהם צריכים להתמודד עם בעיות שונות בכיתה, שכלל אינן קשורות להוראה וללמידה. זה פוגע במוטיבציה של המורים. מעמדו של המורה נשחק בצורה חריפה מאוד. יש הרבה מורים שיכלו לתפקד אחרת לו היו להם תנאים אחרים. זה לא מקצוע אטרקטיבי, וכאן יש לזה משמעות קשה יותר".

ראי של החברה

במשך שנים היה בית הספר בבחינת סביבה בטוחה עבור התלמידים. בשנים האחרונות נרשמו לא מעט מקרי אלימות בין כתלי בתי הספר בבאר-שבע, כאשר ויכוח בין תלמידים גלש לא אחת לפסים אלימים ברמות דקירות

שלא זוכה ממש ליחסי ציבור חיוביים וסובלת מתרמית שלילית, מביקורת ההורים ומביקורת פנים מערכתית. ואם זה לא מספיק, אז המורים צריכים להסתגל לשינויים שקורים ב"עידן הידע" יחד עם מעורבות יתר של ההורים".

איך לדעתך צריכים להתנהל המורים בביתם?

"ההוראה צריכה להתמקד בביצועי ההכנה של התלמיד. אם אני מלמד דת משהו ורואה את זה כמובן מאליו, כאילו הוא הבין את מה שלימדתי, אני צריכה לעשות פסק זמן ולבחון את תגובותיו של התלמיד לחומר הנלמד ולראות מה הוא הבין. כך המורה מקבל משוב מהתלמיד בזמן אמיתי. מורה צריך להיות כל הזמן עם יד על הדופק ולא להסתפק בללמד ולהכתיב. זה לא קורה. התלמיד לא מקבל הורמנות להגיד בשפתו שלו מה הוא הבין בשיעור. זה תהליך קטן וצנוע. התלמיד לא מקבל ברוב הזמן את ההורמנות לזהות את סגנון הלמידה שלו ולפתח הרגלי למידה מתאימים. התלמיד הישראלי הוא מאוד טכנולוגי, יצירתי, מהיר תגובה. הוא בעצם ראי של החברה שלנו. לדוגמה, הוא לא יודע להקשיב. מערכת החינוך יכולה לעשות כאן שינוי רב חשיבות, להקנות לו כישורי הקשבה ואז מסתמן סיכוי שנהיה חברה פתוחה וסובלנית יותר, המסוגלת להבין את עצמה וגם את האחר".

ד"ר קאופמן טוענת כי בשל המצב החברתי-כלכלי באזור הנגב מקבל הנושא משמעות חמורה מאוד. "אנחנו מוציאים אדם בלי הרגלי למידה, בלי תשתיות למידה, אדם שיש לו פחות מערכות תמיכה וגיבוי מאשר למישהו באזורים אחרים. יש כאן כוחות הוראה שעושים עבודה מבורכת, אבל צריך לתת להם את ההכשרה הנכונה, לתת להם את ההזדמנויות ולקדם אותם. לצערי, נכון לעכשיו, זה לא קורה".

למידה טובה

ספרה של ד"ר קאופמן מבוסס על עבודת הדוקטורט שלה. במקור עבדה רחוקה היה ניסוי שנמשך שלוש שנים, במהלכן היא הנחתה סדנה עם מנחות מחוזיות, שיייעודן היה להוביל תהליכי שינוי פדגוגי בבתי הספר היסודיים. בסדנה השתתפו 16 נשים מכל גוונים החברה הישראלית, קיבוציניות, חסיניות

ני, כמו איך לגייס להוראה את מיטב האנשים ובהדרגה להעלות את רף הרדישות לקבלה. יש הרבה אשליות במערכת החינוך".

משוב מהתלמיד

קאופמן נולדה בתל אביב והורים יוצאי פולין שמשפחותיהם נכחדו רובם בשואה. לבאר-שבע היא הגיעה לפני כ-30 שנה בעקבות עבודתו של בעלה בשירות הממשלתי ומאז היא כאן, בבירת הנגב. תחום החינוך היה קרוב לליבה מאז ומתמיד. בשירותה הצבאי היא שימשה כסגנית מפקדת של יחידת מורות בפיקוד הצפון. היא השתחררה כדרגת סגן ולמדה ספרות ובלשנות אנגלית לתואר ראשון ותואר שני בהוראה באוניברסיטת בריאלין. בטרם הגיעה לבאר-שבע היא הספיקה ללמד אנגלית בבתי ספר תיכוניים בתל-אביב ובירושלים, ולפני שציללה לעולם האקדמי כמרצה לחינוך היא שימשה כמחנכת ומורה בבית הספר התיכון מקיף ו' בבאר-שבע.

"הרבה נאמר על מערכת החינוך בישראל", היא מציינת, "קשיי המורים ומעמדם, שיטות הלמידה, ספרי הלימוד והכיתות הצפופות. זו מערכת

"אזור הנגב כולל אוכלוסייה שברובה היא במצב חברתי-כלכלי לא גבוה", מסבירה ד"ר קאופמן, "במצביות הזו הם צריכים את מערכת החינוך יותר מאשר באזורים אחרים, שבהם ההורים יכולים לפצות את ילדיהם על מה שמערכת החינוך אינה מעניקה. פה צריך את הלמידה במיטבה. כאן המטרות צריכה להשקיע יותר במערכות החינוך. כאן גם צריך להשקיע יותר בחשיבה על תפיסת הלמידה הטובה ועל ההזדמנויות העומדות בפני תלמידי כיתה ד' בבית ספר בבאר-שבע או באופקים, כדי שבבגרותו הוא ישתווה לעמיתו שבאזורים אחרים בארץ ויזכה להרגלי למידה ראויים".

איך מגשרים על הפער בין תלמידי די הדרום לתלמידי המרכז?

"זה פער שהייכים לגשר עליו. שיי עור הסטודנטים לתואר ראשון מקרב תושבי הדרום, כך על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הוא בסביבות 13 אחוז לעומת 26 אחוז באזור המרכז. לא נראה לי שהשנה זה ייראה יותר טוב. אולי אפילו זה יהיה פחות. לי אישית קשה להשלים עם הנתונים האלה. אני רוצה לתרום מעצמי כדי שיהיה שינוי בנתונים האלה. זה מתחיל ונגמר בלמידה טובה".

איך עושים את זה?

"למערכת מקבלי ההחלטות יש באג מחשבתי. יש תקציבים למערכת החינוך, אבל יש בעיה אצל כל בעלי התפקידים הבכירים במערכת החינוך, שלדעתי כל נושא הלמידה אינו עומד בראש מעייניהם. אז נוצרים כל מיני עיוותים. השינוי הכי חשוב שנדרש הוא שינוי מחשבתי המבוסס על ידע ערכני בתחום הלמידה. כל שינוי אחר יהיה שינוי קוסמטי".

כמו, למשל? "הטכנולוגיה היא משאב נפלא ורוב עוצמה, אבל היא צריכה לשרת מרכיבים ספציפיים בפדגוגיה איכותית. לכן, אם היא לא תתחיל מהשאלה 'מהי פדגוגיה איכותית ואיך לקדם אותה', היא תהיה בבחינת עור נסיון לשינוי. השינוי במערכת החינוך לא חייב להיות מלווה בזיקוקי די-נור. ישנן תובנות פשוטות שאותן כדאי לאמץ בתהליך יסודי ושיטתי שיתחיל בצעדים פשוטים וצנועים. דווקא צעדים כאלו, שיש בהם הגיון ועקביות ביצירת עיתים שייבאו לשינוי המיוחל. יש, כמובן, גם את הצד המערכתני-ארגוני

"במשך הרבה שנים אני עובדת עם סטודנטים בדואים. אני מאוד אוהבת את הלמידה שלהם. אני רואה שיש להם ניצוץ בעיניים כשהם לומדים. יש להם מוטיבציה להצליח. נושא החינוך קרוב לליבם, והוא נמצא במקום די גבוה בסדר העדיפויות"

11.72x35.54	34	92	עמוד	ידיעות הנגב	15/02/2013	35771844-9
אופיר ביכורים הוצאה לאו - 28680						

שה את השינוי ומהם תצא המנהיגות הבאה של המגזר. אני רואה בהם פוטנציאל שישנה את המציאות במגזר". השינוי שד"ר קאופמן חולמת עליו אמור להתחולל בתוך נפשם של התלמידים, כמוכבן בעזרתם של המורים.

"התשתית של הלמידה היא רגשית", היא אומרת, "צריך לגרום לכך שילד יהיה שמח לבוא לבית הספר. כשתינתן לילד תחושה שהוא שייך וכשהוא יקבל משוב על ביצועיו – או יחול השינוי. מבחינה שכלית יש לתת לתלמיד כלים ביצועיים של חשיבה, ללמד אותו לחשוב, לעבוד מידע, לחשוב חשיבה ביקורתית ולפתח אותו כבן אדם חושב. צריך שההתלהבות של המורה תרביק גם את ההתלהבות של התלמיד. השבוע פגשתי באחד מבתי הספר היסודיים בבאר שבע מורה בכיתה ד' שמעביר רה את השיעור בהתלהבות עם עיניים נוצצות ומדביקה בהתלהבות את התלמידים. אמרתי לעצמי שזה מה שאני רוצה. אני רוצה שהנכדה שלי תרוץ ככה לבית הספר ותתלהב בשיעור בכיתה".

עם יד על הלב, לא מדגדג לך באצבעות ולחזור להוראה בבית הספר ולהראות שאפשר אחרת? "בשעתו הראיתי שאפשר אחרת. היום ההסתכלות שלי שונה. מאוד אהבתי להיות מורה, אבל המורים של היום הם יותר ידידותיים ויותר פתוחים עם התלמידים שלהם מאשר המורים של הדור שלי. אני לא רואה עצמי חוזרת להיות מורה. אני שוקדת על כתיבת הספר הבא. זה יהיה ספר מקצועי, לא עלילתי. הפעם זה כבר יקח פחות זמן מהספר הראשון. בינתיים, החומר נמצא במגירה".

סכין ותקיפות המורות. נרשמו גם מקרים של תקיפות מיניות של תלמידות מצידם של תלמידים אחרים, כמו גם מקרים של איומים מצד הורי כלפי מורים.

"בית ספר", טוענת ד"ר קאופמן, "הוא ראי של החברה. אנחנו חיים בחברה אלימה. אנחנו מבחינים בתלמידים שלא מקשיבים. גם בחברה הבוגרת לא מקשיבים. צריך לחנך את התלמידים להקשבה ולסובלנות. צריך לתת להם הזדמנות להוכיח את עצמם. אלימות באה מתוך תסכול ושעמום. יש ללמד את התלמידים כיצד לתעל את האגרסיביות שלהם לאפיקים לא אלימים. זה תהליך ארוך ואיטי. בכלל, מערכת החינוך זה לא זבנג וגמרנו. אין קיצורי דרך בחינוך".

לבוא בשמחה

לא מעט מתלמידותיה של ד"ר קאופמן במכללת קיי באות מהמגזר הברואי, והיא גם מנחה סדנאות חינוכיות במגזר.

איך העבודה עם המגזר הברואי? "במשך הרבה שנים אני עובדת עם סטודנטים ברואים. אני מאוד אוהבת את הלמידה שלהם. אני רואה שיש להם ניצוץ בעיניים כשהם לומדים. יש להם מוטיבציה להצליח. נושא החינוך קרוב לליבם, והוא נמצא במיקום די גבוה בסדר העדיפויות. צריך לעזור להם ולקדם אותם. צריך לתת להם תחושת מסוגלות, שהם יכולים להשקיע מאמץ שיישא פירות. יש להשקיע גם בתשתיות פיזיות וגם בתשתיות חינוכיות כדי לסייע להם לממש את היכולות שלהם. הדור שאני מכשירה יהיה, לרעתי, גם הדור שיע

תלמידים בכיתה לימוד "אפשר אחרת" | צילום: שאטר סטוק

תכל'ס, מה עושים?

ד"ר גילה קאופמן מציגה מדריך קצר ללמידה טובה

- התאמת מבנים שונים של משפטים למטרת הטקסט.
- שיחזור חלקי טקסט במלים פשוטות.
- הפקת משמעויות דרך קריאה של 'בין השורות'.
- כתיבת סוגי משפטים בעלי מסר ברור, ענייני וממוקד.
- המחזת סיפורים.
- הצבעה על העיצוב הגרפי ומשמעותו בטקסט שירי.
- הפנמת הטקסט על ידי זכירה בעל פה של ביטויים ומשפטים מתוכו ושימוש בהם בהקשרים אחרים.
- 'עצור וחשוב'. הפסקה מתודית במהלך השיעור לבדיקת הבנת החומר הנלמד.
- מורה שמשדר, גם להורים וגם לתלמידים, תחושת איכפתיות הנמשכת מעבר לכותלי בית הספר, יזכה באמונם של התלמידים ובהכרת תודה ומחויבות מצד ההורים לנהוג כפי שהוא ינחה.

• מתוך הספר "בנתיבי הלמידה המודעת"

8.32x13.14	53	עמוד 105	קול רענן	15/02/2013	35781148-7
אופיר ביכורים הוצאה לאו - 28680					

לפאת

הרכילות של הציר

אירית זיידנוורם, אם לארבעה, פיזיותרפיסטית אחראית מחלקה פגיעות ראש אשפוז יום בבי"ח לוינשטיין הוציאה ספר נהדר בעקבות ניסיונה העשיר באירוח ובישול. ספר המתכונים "קסם של בישול" בהוצאת "אופיר ביכורים" מכיל מבחר מתכונים ביתיים מגוונים, קלים להכנה ומתכוני גורמה, שזמן הכנתם קצר ביותר. הספר מיועד לכל אלה שאין להם זמן לבלות במטבח, אך

מתגעגעים לטעם של אוכל ביתי ורוצים גם לארח בגדול וללא מאמץ רב. מיועד גם לאלה, שלא אוהבים להתעסק בבישול ואפיה. הספר מחולק לקטגוריות, מנות ראשונות, מרקים, סלטים, מנות עיקריות ומנות צמחיות לצד מנות אחרונות. שאפו אירית. כמה חיכינו לספר שילמד אותנו איך להוציא אחלה ארוחה בלי בעיה!

אירית זיידנוורם צילום: פרנסי

10.32x12.57	55	89 עמוד	קול הרצליה	15/02/2013	35772301-8
אופיר ביכורים הוצאה לאו - 28680					

הלם תרבות!

■ הוצאת הספרים אופיר ביכורים בחרה להוציא לאור את ספרו של זלמן וינדר הידוע יותר בכינויו זלמן שושי בשל היותו קרוס-דרסר מוצהר ונציג של קהילת הלהט"ב בתקשורת. שם הספר – "כל השמן בשושי". מעניין.

מימין לשמאל: זלמן שושי ואודי אוהנה במשרדי הוצאה. צילום: מירב בורשטיין